

prof. zw dr hab. Zofia Czapiga

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Gabrieli Dudek pt. *Modalność epistemiczna w strategii argumentacyjnej. Na materiale tekstów reprezentujących współczesny rosyjski dyskurs polityczny*, Kraków 2014, wydruk komputerowy 329 ss., przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Doroty Szumskiej

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr Gabrieli Dudek dotyczy budzącego współcześnie wiele kontrowersji dyskursu politycznego, przy czym Autorka koncentruje się na badaniu i opisie używanych przez rosyjskich polityków – W.W. Putina i D.A. Miedwiediewa – w swoich wypowiedziach operatorów modalności epistemicznej w strategii argumentacyjnej.

Bardzo obszerna dysertacja (329 stron) ma przejrzystą strukturę: składa się z krótkiego wstępu, pięciu rozdziałów zasadniczych, zakończenia oraz wykazu używanych skrótów i bogatej bibliografii. Układ ten w swojej formie jest logiczny i zasadny, plan opisu rozbudowany, szczegółowy. Rozdziały zasadnicze zostały podzielone na wiele podrozdziałów, co sprzyja przyjętej konwencji i logice konstrukcji pracy. Jedynie w rozdziałach drugim, trzecim i piątym w podpunktach 2.1., 2.2., 3.4. i 5.1. wyróżniony został tylko jeden podpunkt, a przydałby się chociaż drugi, zgodnie z zasadą, że skoro dzielimy rozdział na podrozdziały, to powinien mieć ich on co najmniej dwa, a jeszcze lepiej trzy. Warto mieć to na uwadze podczas ewentualnego przygotowywania monografii do druku. Dołączona bibliografia obejmuje 450 pozycji literatury przedmiotu wykorzystanej w trakcie opisu zagadnienia.

W krótkim wstępie (s. 4-5) Autorka określa przedmiot i cel pracy oraz przedstawia strukturę pracy.

Część teoretyczną stanowią trzy rozdziały, z których pierwszy dotyczy lingwistyki tekstu, rozróżnienia tekstu i dyskursu oraz rozwijającej się aktywnie w ostatnim czasie subdyscypliny językoznawstwa, zwanej politolingwistyką. W oparciu o bogatą literaturę przedmiotu Autorka definiuje podstawowe pojęcia *tekst*, *dyskurs*, więcej uwagi poświęcając politolingwistyce, jej przedmiotowi badań i aparatowi terminologicznemu.

W rozdziale drugim (s. 65-105) przedstawiane są zależności między zakresami pojęciowymi argumentacji, perswazji i manipulacji. W istniejącej literaturze przedmiotu dyskusyjny jest status tych pojęć, dlatego Autorka przytacza mnóstwo poglądów (głównie z opracowań polonistycznych), konfrontuje je, a zależności między tymi pojęciami prezentuje schematycznie na stronie 105. Brakuje mi jednak wyraźnego wskazania, która klasyfikacja typów argumentów będzie przyjęta przez Autorkę w opisie materiału faktograficznego (nie ma tu np. pracy Wołkowa, która później się pojawia).

Również rozdział trzeci ma charakter teoretyczny, a dotyczy wiodącego problemu dysertacji – modalności epistemicznej na tle innych typów modalności (s. 106–130). Omówiona została modalność jako przedmiot badań lingwistycznych, a przy klasyfikacji wykładników modalności epistemicznej wykorzystane zostało pojęcie gwaranta. W ten sposób wyróżniono wykładniki wskazujące na sąd posiadający gwaranta – mówiącego; wskazujące na sąd nieposiadający gwaranta – mówiącego, ale posiadający gwaranta zewnętrznego; wskazujące na sąd posiadający gwaranta – mówiącego i gwaranta zewnętrznego oraz wykładniki wskazujące na sąd pozbawiony gwaranta. W tej części pracy Gabriela Dudek wprowadza niezbędne ustalenia terminologiczne oraz precyzuje przyjęte w swoich badaniach rozumienie podstawowych pojęć.

Niezwykle rozbudowane są rozdziały analityczne: czwarty zatytułowany *Analiza wykładników modalności epistemicznej w strategii argumentacyjnej w wypowiedziach W.W. Putina* (s. 132-215) oraz piąty – *Analiza wykładników modalności epistemicznej w strategii argumentacyjnej w wypowiedziach D.A. Miedwiediewa* (216-282). Stanowią one zasadniczą część rozprawy i to one w największym stopniu ujawniają format intelektualny Autorki, samodzielność myślenia, logiczność interpretacji materiału oraz umiejętność wysuwania właściwych wniosków. Analiza bogatego materiału (łącznie 800 tekstów) jest wnikliwa, poprawna, wymagająca nie tylko wiedzy lingwistycznej, ale także znajomości aktualnej sytuacji ekonomiczno-politycznej w Rosji i na świecie oraz umiejętności trafnego odczytu i należytej interpretacji wypowiedzi rosyjskich przywódców.

W rozdziale czwartym poświęconym wypowiedziom W.W. Putina Doktorantka wychodzi od charakterystyki całego wyekscerpowanego materiału badawczego (4.1.), a więc obejmującego również wypowiedzi D.A. Miedwiediewa. Moim zdaniem taka prezentacja nie powinna się znaleźć w tym, albo w tak zatytułowanym rozdziale. To formalne niedociągnięcie jest łatwe do usunięcia i w zasadzie nie obniża merytorycznej wartości pracy. Badane wypowiedzi rosyjskich przywódców podzielone zostały gatunkowo (łącznie 22), od

najliczniejszych (wystąpienia, słowo wstępne, wywiad, odpowiedzi na pytania, konferencja prasowa) do najmniej licznych (konferencja internetowa, wideokonferencja, replika, sprawozdanie, spotkanie robocze), co zostało przedstawione w formie wykresów. W dalszej kolejności opisywany był materiał podzielony ze względu na wypowiedzi przygotowane i nieprzygotowane, co zostało ujęte w tabelach i diagramach. Zestawienia statystyczne obejmują wypowiedzi obu przywódców, a pojawiły się w rozdziale dotyczącym wypowiedzi prezydenta.

W podrozdziale 4.2. Autorka koncentruje się już na wykładnikach modalności epistemicznej w tekstach wyłącznie W.W. Putina, wskazuje częstość ich występowania, klasyfikuje je ze względu na obecność/nieobecność gwaranta i kolejno omawia każdą grupę argumentów. Bogate ilustracje materiałowe są przekonująco interpretowane i komentowane oraz syntetycznie prezentowane w postaci wykresów.

W identycznym planie opisywane są wykładniki modalności epistemicznej tekstów D.A. Miedwiediewa, po czym Autorka porównuje frekwencję wykładników użytych w strategii argumentacyjnej obu przywódców, wykorzystując wykresy jasno ilustrujące specyfikę wypowiedzi każdego z nich. Wysoko oceniam dociekliwość badawczą, konsekwencję opisu materiału empirycznego i przejrzystość wykładu. Autorka doskonale sobie radzi z logiką opisu w poszczególnych podrozdziałach. Wartość opracowania podnoszą liczne wykresy i tabele z danymi statystycznymi oraz wykresy procentowo ujmujące te dane. Dzięki tym walorom ocenianą pracę uważam za wnoszącą ważny wkład do językoznawstwa sławistycznego oraz potwierdzającą, że Doktorantka opanowała warsztat filologiczny i umie łączyć analizę z syntezą.

Ważnym elementem rozprawy jest treściwe zakończenie ze wskazaniem potrzeby skonfrontowania wszystkich wykładników modalności epistemicznej obecnych w wypowiedziach polityków (s. 286) oraz bogata literatura przedmiotu.

Dysertacja napisana jest starannie, z wykorzystaniem ciekawych ilustracji materiałowych, w sposób przejrzysty przedstawiających prowadzoną wnikliwą analizę materiału faktograficznego, zaopatrywaną przekonującymi komentarzami. Doktorantka wykazała się gruntowną znajomością podjętej problematyki, a także umiejętnościami analizy i wnioskowania. Zamierzony cel pracy został, w moim przekonaniu, w pełni osiągnięty. Materiał empiryczny jest bardzo bogaty, co czyni wywody i wyciągane wnioski zasadnymi i wiarygodnymi.

Mam jednak zastrzeżenie do sposobu wykorzystywania i prezentowania w pracy literatury przedmiotu. Otóż w części teoretycznej niekorzystne wrażenie wywołuje nadmiar cytatów i odsyłaczy, nierzadko przy odsyłaniu nawiasowym jednocześnie stosowany jest odsyłacz do przypisu dolnego (m.in. s. 92, 99, 102). Wprawdzie świadczy to o dobrej orientacji Autorki w literaturze przedmiotu, jednak niekoniecznie należy wszystkich cytować, można przecież streszczać poglądy niektórych badaczy. Np. na s. 89 jest 8 wierszy tekstu zasadniczego – samych zapowiedzi cytatów, a reszta to dosłownie przytaczane cudze słowa. Z kolei liczne i niezwykle „rozbudowane” przypisy dolne znacznie obciążają tekst zasadniczy, rozpraszają czytelnika, sprawiają, że lektura takiego tekstu staje się męcząca i mniej przyjemna. Przykładowo na s. 93 zasadniczego tekstu jest 16 wierszy, a przypisów – 29. W największym stopniu dotyczy to rozdziału pierwszego, w którym tak szeroko omawiane są pojęcia tekstu i dyskursu czy przedstawiana jest historia i stan badań nad politolingwistyką, co zainteresowany odbiorca bez problemu znajdzie w dostępnej literaturze, a co z kolei nie ma większego odniesienia do opisywanego w części analitycznej materiału. Wystarczyłoby zatem syntetyczne ujęcie problemów teoretycznych z odesłaniem do istniejącej literatury. Rozumiem fascynację Doktorantki omawianymi zagadnieniami i chęć przekazania jak najliczniejszych teorii czy różnorodności poglądów, jednak i w tym warto zachować umiar.

Oczywiście w tak obszernym opracowaniu trudno się ustrzec drobnych potknięć językowych czy uniknąć niedociągnięć technicznych. Wymienię ważniejsze z nich.

1) Zdecydowanie nadużywany jest spójnik *iz* (80, 84, 87/87, 92, 100, 103 – 6x, 137), niekiedy nawet w czterech kolejno występujących po sobie zdaniach (s. 96), a na s. 283 w 8 wierszach tekstu spójnik ten pojawił się aż 5 razy.

2) Usunięcia wymagają usterki interpunkcyjne (m.in. 51, 57, 104, 116, 124), również imiesłowne równoważniki zdań zgodnie z normami polskiej interpunkcji należy w zdaniu obligatoryjnie wydzielać przecinkami (17, 30, 52, 71).

3) Pojawiają się drobne usterki techniczne, np. niejednakowe wcięcia akapitowe, zbędne spacje lub ich brak, w wykresie 35 powtarza się dwukrotnie *dumaju*. Nieujednolicony jest sposób podawania terminów rosyjskich: kursywą w nawiasie bądź po ukośniku antykwą (por. s. 50 i 79).

Drobne niedociągnięcia i uchybienia, których wskazanie należy do obowiązków recenzenta, nie obniżają merytorycznej wartości pracy. Warto je jednak mieć na uwadze w dalszej twórczości naukowej.

Biorąc pod wysoki poziom merytoryczny rozważań lingwistycznych Doktorantki, jej dojrzałość naukową, stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska nt. *Modalność epistemiczna w strategii argumentacyjnej. Na materiale tekstów reprezentujących współczesny rosyjski dyskurs polityczny* spełnia warunki art. 26 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym i tym samym uzasadnia wniosek, który gorąco popieram, o dopuszczenie mgr Gabrieli Dudek do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do publicznej obrony.

Rzeszów, 05.08.2014